

1. ΚΕΙΜΕΝΟ:

Ανδρέα Κάλβου: «Εις Αγαρηνούς»
(Κ.Ν.Α. Β΄ Λυκείου, σσ. 16-19)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Στοιχεία που αφορούν στο συγγραφέα, λογοτεχνικό περιβάλλον και λοιπά γραμματολογικά στοιχεία:

1. Ποια θέματα της Επτανησιακής ποίησης¹ θίγονται στην ωδή αυτή και με ποιο τρόπο;
2. Πώς προκύπτει από την εξεταζόμενη ωδή ο ένθερμος φιλελευθερισμός του Ανδρέα Κάλβου;
3. Έχοντας ως αφητηρία την ωδή «Εις Αγαρηνούς», θα συμφωνούσατε ότι η κεντρική ιδέα της ποίησης του Κάλβου είναι η αρετή²;
4. Ένας από τους βασικούς στόχους της ποίησης του Κάλβου είναι να διαμορφώσει ελεύθερες συνειδήσεις. Σε ποια σημεία του ποιήματος φαίνεται αυτή η πρόθεση του ποιητή;
5. Έχει υποστηριχθεί ότι η ποίηση του Κάλβου:
 - α) υπηρετεί την ιδέα της Αρετής, δηλαδή της Ελευθερίας και της Δικαιοσύνης,
 - β) είναι στρατευμένη στην υπόθεση του αγώνα της απελευθέρωσης των Ελλήνων από τον τουρκικό ζυγό.Η εξεταζόμενη ωδή δικαιώνει αυτές τις κρίσεις;
6. Ποιες θρησκευτικές αντιλήψεις του Κάλβου αποκαλύπτει το συγκεκριμένο ποίημα;
7. Έχει υποστηριχθεί ότι «Στον Κάλβο η γενική ιδέα (είναι) υψηλή, η εφαρμογή γεμάτη πάθος, το συμπέρασμα γενναίο».³ Να σχολιάσετε αυτή την άποψη σε συνδυασμό με την ωδή «Εις Αγαρηνούς».

¹ Βλ. εισαγωγή στην Επτανησιακή Σχολή, Κ.Ν.Α.Β΄ Λυκείου, σ. 8. Κοινά θέματα: η λατρεία της θρησκείας, της πατρίδας, της γυναίκας και της φύσης.

² Βλ. εισαγωγικό σημείωμα στον Κάλβο, Κ.Ν.Α. Β΄ Λυκείου, σσ. 11-2.

³ Βλ. Δημαράς Κ. Θ. *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1964, σ. 3.

8. Ποιες ιδέες της εποχής της απηχεί η ωδή αυτή; Η απάντησή σας να στηριχθεί σε συγκεκριμένους στίχους του ποιήματος.

2.2. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. Το ποίημα παρουσιάζει αυστηρή αρχιτεκτονική διάρθρωση (όπως και οι υπόλοιπες ωδές του Κάλβου).
 - α) Ποιες είναι οι βασικές ενότητες και ποιες οι υποενότητες της καθεμιάς;
 - β) Να αναφέρετε επιγραμματικά το θέμα κάθε υποενότητας.
2. Τι συμβολίζει ο Ήλιος στις στροφές ε' και ζ';
3. Ποια ποιητικά σχήματα διακρίνετε στις στροφές η' - ι';
4. Με ποιο απώτερο στόχο χρησιμοποιεί ο ποιητής το θαυμαστικό ως σημείο στίξης στην ωδή αυτή;
5. Σε ποιους στίχους έχουμε ρητορικές ερωτήσεις; Τι επιτυγχάνεται με αυτές; Δικαιολογήστε την άποψή σας.
6. Να επισημάνετε τις αλλαγές στο πρόσωπο των ρημάτων. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, αλλάζει το ρηματικό πρόσωπο;
7. Ποια ποιητικά σχήματα χρησιμοποιεί ο Κάλβος στην ωδή αυτή προκειμένου να περιγράψει το χαρακτήρα και τη συμπεριφορά των τυράννων και σε ποιους στίχους;
8. «Στον Κάλβο το παιχνίδι των αντιθέσεων κινείται αδιάκοπα μπροστά στα μάτια του αναγνώστη...»⁴. Ισχύει η άποψη αυτή στη συγκεκριμένη ωδή; Αν ναι, ποια είναι, κατά ενότητα, τα αντιτιθέμενα μέρη;
9. Τι εκφράζει ο ποιητής με τα ασύνδετα σχήματα της στροφής ιγ';
10. Κριτικοί του Κάλβου υποστηρίζουν ότι η ποίησή του διακρίνεται για το διδακτικό της χαρακτήρα. Συμφωνείτε; Να αιτιολογήσετε τη γνώμη σας.
11. «Στον Κάλβο η κάθε λέξη ξεχωρίζει και επιβάλλεται στη συνείδησή μας δυνατή και αυτόνομη».⁵ Πώς νομίζετε ότι εφαρμόζεται η άποψη αυτή στις στροφές ιβ', ιδ', κ', κγ' της ωδής αυτής;

⁴ Κ. Θ. Δημαράς, όπ.π. σ. 3.

12. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του ύφους του Κάλβου στην ωδή αυτή⁶;
13. Πώς χρησιμοποιεί το επίθετο στο ποίημα αυτό ο Κάλβος;
14. α) Υπάρχει στην ωδή το δραματικό σχήμα «Υβρις - Νέμεσις»;
β) Διαφαίνεται η έννοια της «κάθαρσης» (αποκατάστασης της ηθικής τάξης);
Να δικαιολογήσετε τις απόψεις σας.
15. Η ποίηση του Κάλβου θεωρείται ιδιότυπη από πλευράς γλώσσας, δομής και στιχουργίας. Ποια στοιχεία της συγκεκριμένης ωδής στηρίζουν την άποψη αυτή;

2.3. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Τι νομίζετε ότι παρακίνησε τον Κάλβο να συνθέσει τη συγκεκριμένη ωδή και ποιο στόχο υπηρετεί;
2. Πώς προδιαθέτει ο τίτλος της ωδής τον αναγνώστη;
3. Ποιους υπονοεί ο ποιητής με τον τίτλο «Εις Αγαρηνούς» και γιατί άραγε δεν τους κατονομάζει στο ποίημα;
4. α) Ποιους υπερασπίζεται ο ποιητής στην ωδή αυτή;
β) Σε ποιους και γιατί εναντιώνεται;
5. Ποια κύρια ιδέα του Κάλβου υπηρετεί η ωδή αυτή και με ποια άλλη έννοια εναλλάσσεται στην ωδή;
6. Ποιος είναι ο κύριος εκφραστής της Δικαιοσύνης στην ωδή και πώς παρουσιάζεται;
7. Γιατί ο ποιητής συνδέει τον Ήλιο με το Θεό;
8. Ποια σχέση έχουν ο Θεός, ο Ήλιος και οι τύραννοι στο ποίημα;
- 9 α) Ποιο είναι το νόημα της ερώτησης που υπάρχει στους στίχους 36-37 της στροφής η΄;
β) Πώς θα απαντούσατε στην ερώτηση που υπάρχει στο στίχο 40;
10. Ποια συναισθήματα εκφράζει ο ποιητής για τους τυράννους στις στροφές η΄, θ΄, ι΄;
11. Ποια γνωρίσματα των τυράννων καταδικάζει ο ποιητής στις στροφές η΄, θ΄, ι΄ και με ποιο τρόπο εκφράζει την αποδοκιμασία του;
12. α) Τι καταδικάζει ο Κάλβος στη στροφή ια΄;

⁵ Κ.Θ. Δημαράς, *αυτ.*

⁶ Πρβλ. Εισαγωγή στα *Απαντα του Ανδρέα Κάλβου*, εκδ. ΟΕΔΒ, Αθήνα, 1979, σ. 45, α΄ παράγραφος.

- β) Με ποιους ταυτίζεται στη στροφή ιβ' και σε τι εναντιώνεται; Ποιους υπερασπίζεται στη στροφή ιδ';
13. Τι νομίζετε ότι αποκαλύπτει με το «ιδού» στο στίχο 69;
14. Ποιες απόψεις για την ιδιωτική ζωή των αδικημένων διατυπώνει στη στροφή ιε' και με ποιον τρόπο;
15. α) Ποιο είναι το νόημα της στροφής ιστ' ;
β) Ποιος είναι ο ρόλος των τυράννων στην κήρυξη των πολέμων;
16. α) Ποια ανάγκη καθιστά τους λαούς όργανα των τυράννων;
β) Πώς αναλαμβάνει να τους δια φωτίσει ο ποιητής;
17. Πώς βλέπει ο ποιητής τα απελευθερωτικά κινήματα (στρ. ιθ' και κ');
18. Τι είναι εκείνο που εμπνέει τους ανθρώπους σε απελευθερωτικούς αγώνες (στρ. κ') και πώς τους μεταχειρίζονται οι τύραννοι;
19. Ποια θέση παίρνει ο ίδιος ο ποιητής απέναντι στους τυράννους στις στροφές κα', κβ' και πώς διατυπώνει αυτή τη θέση του;
20. Με ποιο τρόπο καταδικάζει ο ποιητής την υποταγή στις στροφές κα' και κβ';
21. α) Ποιους εννοεί ο ποιητής με τους στίχους «Εσείς ωσάν ο Ήλιος / λαμπροί»;
β) Πού αποδίδει τη δυστυχία του έθνους του στο υπόλοιπο της στροφής κγ' ;
22. Συμφωνείτε με το σχόλιο ότι η αρετή για τον Κάλβο είναι μια σύνθετη και υψηλή ιδιότητα, που αποτελείται από πολλές αρετές και που χαρακτηρίζει τον άξιο και σωστό άνθρωπο;⁷ Με ποια κυρίως ιδιότητά της λειτουργεί στην ωδή «Εις Αγαρηνούς»;
23. Γιατί νομίζετε ότι το ποιητικό έργο του Κάλβου, παρ' όλες τις αρετές του, δεν είχε άμεση ανταπόκριση στο αγωνιζόμενο Ελληνικό Έθνος, χάριν του οποίου το συνέθεσε;

⁷ «Στην αρετή του Κάλβου θα δώσουμε βέβαια και ηθικό (με χριστιανική έννοια) περιεχόμενο, μα δεν θα σταματήσουμε σ' αυτό. Θα δώσουμε και την αρχαία ελληνική σημασία της, ως ανδρείας, χωρίς ούτε κι εδώ να σταματήσουμε. Ο Δημαράς βλέπει την καλβική αρετή ως εκδήλωση της υπερήφανης αξιοπρέπειας του ανδρισμού και ο Τσάτσος ως την ελληνική διαμέσου των αιώνων ιστορική πορεία. Ίσως αυτά να είναι σωστά, παραβλέπουν όμως τον κοινωνικό στόχο που υπάρχει στην αρετή του Κάλβου και που προέρχεται από την έννοια της αρετής που διαμόρφωσαν οι Γάλλοι εγκυκλοπαιδιστές ... η αρετή του Κάλβου βρίσκεται στη σύνθεση όλων αυτών των θέσεων». Κώστας Μπαλάσκας, *Νεοελληνική Ποίηση*, εκδ. Επικαιρότητα, Αθήνα, 1980.

2.4.Σχολιασμός αδιδακτου λογοτεχνικού κειμένου:

Ανώνυμου του Έλληνας, «Ελληνική Νομαρχία»⁸

«Ποιος αγνοεί, ότι ο κύριος στοχασμός των αλλογενών δυνάστων είναι εις το να προσπαθήσουν να κάμουν το ίδιον όφελος με την ζημίαν των άλλων; (...) Δεν ηξεύρετε, ω Έλληνες, ότι η αρετή την σήμερον δεν ευρίσκεται εις τους θρόνους; Δεν ηξεύρετε ότι οι Έλληνες μισούνται δούλοι, επειδή ήθελε τους φθονήσει ελευθέρους κάθε μεγάλη δυναστεία από τας παρούσας των αλλογενών; Αλλά, τέλος πάντων, υποθέτοντας κανένα από αυτούς τους δυνάστας οπωσούν φιλέλληνα, δεν ηξεύρετε, ότι μόνος του δεν ημπορεί να κάμει το ουδέν, και ότι οι επίτροποί του ή είναι εχθροί μας, ή είναι αδιάφοροι, ή τέλος πάντων, άσωτοι και διεφθαρμένοι τα ήθη;»

Τι κοινό έχει το παραπάνω απόσπασμα με την ωδή «Εις Αγαρηνούς»;

Ανδρέα Κάλβου «Αι ευχαί»

γ	ε
«Καλύτερα, καλύτερα διασκορπισμένοι οι Έλληνες να τρέχωσι τον κόσμον με εξασπλωμένην χείρα ψωμοζητούντες·	Αν οπότεν πεθαίνη Πονηρός βασιλεύς έσβην' η νύκτα έν' άστρον ήθελον μείνει ολίγα Ουράνια φώτα».

δ

Παρά προστάτας να 'χωμεν.
'μέ ποτέ δεν εθάμβωσαν
πλούτη ή μεγάλα ονόματα,
'μέ ποτέ δεν εθάμβωσαν
σκήπτρων ακτίνας.

Να συγκρίνετε τις ιδέες που υποβάλλουν οι στροφές γ', δ', ε' από την παραπάνω ωδή με αντίστοιχες ιδέες της ωδής «Εις Αγαρηνούς»:

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

⁸ Κ.Ν.Α. Γ' Γυμνασίου, σσ. 78-80.

1. α) Ποια σχέση του ποιητή με το Θεό διακρίνετε στο ποίημα;
β) Σε ποια εικόνα της Χριστιανικής Αγιογραφίας παραπέμπουν οι πρώτες στροφές της ωδής (α' - δ');
2. Πώς βλέπει τους τυράννους ο ποιητής στην ωδή αυτή;
3. α) Πώς καταλήγει η ωδή (στροφή κγ');
β) Τι εντύπωση προκαλούν οι εικόνες της στροφής κγ' στον αναγνώστη;
4. Ποια θέση κατέχει η ιδέα της πατρίδας στην ωδή «Εις Αγαρηνούς»;
5. Αφού μελετήσετε προσεκτικά την ωδή «Εις Αγαρηνούς», να αναπτύξετε τις απόψεις σας σχετικά με το πώς μπορούν οι λαοί που βρίσκονται κάτω από τυραννικό καθεστώς να κατακτήσουν την ελευθερία τους.

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΩΝ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1. Να συγκρίνετε και να σχολιάσετε το νόημα της στροφής ζ' με το νόημα των στίχων του Οδ. Ελύτη: «*Της Δικαιοσύνης Ήλιε Νοητέ*» από το «*Άξιον Εστί*», άσμα στ', στίχ. 1: «*Για να γυρίσει ο ήλιος θέλει δουλειά πολλή*» καθώς και με τους στίχους 2 και 3 του δ' άσματος. Τι συμπεραίνετε για τη στάση του Ελύτη απέναντι στο ποίημα του Κάλβου;⁹ Να αναπτύξετε τις απόψεις σας σε δοκίμιο 200 περίπου λέξεων.
2. Να γράψετε δοκίμιο (έκτασης περίπου 600 λέξεων) με θέμα: Ο φιλελευθερισμός του Κάλβου και ο τρόπος με τον οποίο αυτός εκφράστηκε στις ωδές «Ο Φιλόπατρις» και «Εις Αγαρηνούς». Στην έρευνά σας μπορείτε να αξιοποιήσετε τα βιογραφικά στοιχεία του ποιητή και το δοκίμιο του Μάρκου Αυγέρη «Ο Κάλβος και η εποχή του».¹⁰
3. Αφού μελετήσετε το δοκίμιο του Μ. Αυγέρη «Ο Κάλβος και η εποχή του», να εξετάσετε την «ιδιοτυπία» της ποίησης του Κάλβου ως προς την έκφραση, τη μετρική και την απόδοση των εννοιών. Να στηρίξετε τις απόψεις σας παραπέμποντας στις ωδές που επεξεργαστήκατε.

⁹ Να λάβετε υπόψη σας και την ακόλουθη άποψη του Ελύτη για τον Κάλβο (*Ανοιχτά Χαρτιά*, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα, 1974, σ. 49): «*Οι εικόνες του Κάλβου αποτέλεσα της συμπυκνωμένης συγκίνησης, πρωτογνώριστη εκφραστική δύναμη που ανανεώνει τις φθαρμένες από τη συνήθεια εικόνες... Η φύση αναδύεται και συνδέεται παράλληλα με τις εθνικές και ανθρώπινες αξίες...*»

¹⁰ Κ.Ν.Λ. Β' Λυκείου, σσ. 254-259.

4. Να μελετήσετε το απόσπασμα (στρ. α' - γ') από την ωδή «Εις Σάμον»¹¹ και να σχολιάσετε τους αποφθεγματικούς στίχους:
- α) 4 - 5: «θέλει αρετήν και τόλμην / η ελευθερία»
 - β) 13 -15: «Αν γένης σφάγιον άτιμον / ενός τυράννου, νόμιζε / φρικτόν τον τάφον».
- Επίσης να ερμηνεύσετε:
- γ) το νόημα της αρετής στην ενότητα αυτή
 - δ) τις προϋποθέσεις για την απόκτηση της ελευθερίας
 - ε) τις έννοιες που αντιτίθενται στην αρετή και στην ελευθερία
 - στ) τη λειτουργία του περιεχομένου της β' στροφής μέχρι το στίχο 11 της γ' στροφής.
5. Αφού διαβάσετε το δοκίμιο του Μ. Αυγέρη, που υπάρχει στο σχολικό βιβλίο¹², να ερευνήσετε τα θέματα που εμπνέουν τον Κάλβο στις ωδές του και τον τρόπο με τον οποίο αυτά αναδεικνύονται στην ποίησή του.
6. Να βρείτε, να συγκρίνετε και να παρουσιάσετε στην τάξη τα ποιήματα που έγραψαν για τον Ανδρέα Κάλβο οι ακόλουθοι ποιητές:
- α) Ο Άγγελος Σικελιανός, «Ανδρέας Κάλβος», 1949
 - β) Ο Κωστής Παλαμάς, «Ζωγράφε λαμπερόχρωμε», ίαμβοι και ανάπαιστοι
 - γ) Ο Κώστας Καρυωτάκης, «Εις Ανδρέαν Κάλβον»
 - δ) Ο Σωτήρης Σκίπης, «Στο Φορμιχτή»
 - ε) Ο Λέων Κουκούλας, «Ωδή στον Ανδρέα Κάλβο», 1944
 - στ) Ο Γιώργος Θεοτοκάς, «Ο Γέρος Αετός», 1934.

¹¹ Κ.Ν.Λ. Β' Λυκείου, σ. 20.

¹² Κ.Ν.Λ. Β' Λυκείου, σ. 254-259.

5. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά περίπου)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:

ΤΑΞΗ: ΤΜΗΜΑ:

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Ανδρέα Κάλβου, «Εις Αγαρηνούς»

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. α) Ποιο βασικό σχήμα αντίθεσης εννοιών λειτουργεί στο ποίημα;
β) Με ποιους αντιπαραθέτει τους Αγαρηνούς ο Κάλβος και για ποιο λόγο;
Να δικαιολογήσετε τις απαντήσεις σας.

.....

Μονάδες 6

2. Πώς αντιμετωπίζει ο ποιητής την τυραννία στις στροφές κα' και κβ';

.....

Μονάδες 4

3. Να καταγράψετε τις βασικές ιδέες που εμπεριέχονται στην ωδή «Εις Αγαρηνούς». Να στηρίξετε την απάντησή σας παραπέμποντας σε συγκεκριμένους στίχους του ποιήματος.

.....

Μονάδες 6

4. Να ερμηνεύσετε το ύφος και το περιεχόμενο των στροφών ζ' και κγ'.

.....

Μονάδες 4